

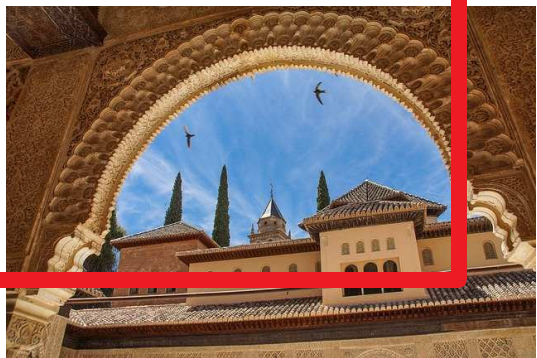

Vicente Costalago

HISTORIA de EUROPA

**Union Mundial pro Interlingua
2020**

Historia de Europa

Vicente Costalago

Summario: In iste obra, Vicente Costalago nos face viagiari a transverso le historia de Europa in un presentation del eventos le plus importante que ha occurrite in iste continente, ab le apparition del prime hominides usque hodie. Un maniera de aprender super le historia de Europa e anque interlingua.

Redaction e lay-out final: Thomas Breinstrup

Imagines del copertura: Parthenon: Nonbirinonko. Lisbona: Free-Photos. Florentia: Andrea Spallanzani. Granada: Frank Nürnberger. Mappa con berillos: Dariusz Sankowski. Fonte: Pixabay

Bibliotheca electronic **in interlingua**

www.interlingua.com

Publicate in le Bibliotheca electronic in interlingua
per le Union Mundial pro Interlingua

www.interlingua.com

© 2020 Vicente Costalago

Tote directos reservate. Iste texto es facite disponibile pro uso non-commercial solmente. Tote formas de re-vendita o re-distribution electronic o imprimate es prohibite sin permission in scripto. Nulle parte de iste publication pote esser reproducite, copiate, conservate in un systema de cercar o transmittite in ulle forma o per ulle methodo: graphic, electronic, mechanic, photographic, registrate sur disco o cassetta, transferite a bases de datos o in altere maniera sin permission in scripto. Es permittite citar in recensioni con indication del fonte.

Prehistoria

Pictura in le Cava de Altamira (Espania).

Neolithic (700 a.Chr. – 3000 a.Chr.)

Le periodo neolithic se distingue per le extension del cultivo e le ceramica. Utensiles como le hacha de petra appareva in iste epocha, e illo esseva commun in despecto de haber su origine ante le Neolithic. Le hacha de petra, ben que illo esseva rudimentari in su designo, esseva capabile de deforestar. Il es natural supponer que le utensiles facte de ligno anque esseva disponibile al homine neolithic. Jugos e aratros de ligno esseva necessari pro le augmento del agricultura. Nonobstante, ligno non es un material durable, e dunque le trovas archeologic es rar.

Evidentias de societates agrari data de 9000 a.Chr. in Asia e illo es credite que le practicas agricultural extendeva trans duo millennios in Europa. Il ha un discussion super le disveloppamento independente de technologies non influite per altere fonte

que le ingeniositate interne del proprie communitate, ben que plus investigationes essera necessari pro demonstrar iste idea. Pro nostre proposito, nos vade vider le extension del technologia neolithic como dependente de societates in contacto inter se, e nos va adherer al theorias de avantiamento de est a west.

Le Mar Egee e Europa del Sud

Le evidentia le plus recente de agricultura europeae pote esser trovate in Cnossos, Creta, e data del sexte millennio a.Chr. Le Mar Egee, con su numerose insulas in un distantia curte e tempore clemente, forniva le conditiones ideal pro le colonisation. Undas successive de migration per differente populos tribal del est conduceva al establimento de communitates trans le Egeo e anque secundo le areas costal de Turchia e Grecia moderne. Illo non es un coincidentia quee le romanos credeva que illes esseva le descendentes de Eneas, jam que le pantheon de deos e heroes es situate in le mythos e legendas de Europa Classic.

Creta, un del insulas le plus grande del Egeo e situate inter le costas de Africa del Nord, Europa del Sud e le costa de Asia Minor, habeva plus de ressources natural que insulas egee plus parve e anque terreno sufficiente pro supportar un population grande. Iste factores lo faceva ideal a colonisar. Le colonos de Creta arrivava in 6500 a.Chr. e traheva con se le practicas agricultural del est e lor habilitates como viatores de mar.

In Grecia continental, in le region de Thessalia, centos de casas neolithic ha essite discoperite per le archeologia de campo, mappas aeree e analysis spectral per satellite. Le planas alluvial del region esseva attractive pro le communitates basate in agricultura e elevation de animales. Le analysis de restos monstra un cultura commun inter le citates, e le ceramica monstra un stylo e un technica architectonic distinctive. Un rolo principal in su ascension futur como un fortia major in le Mar Egee.

Europa del Nord

Le casas prehistoric in Vilgenz in Suissa (3000 a.Chr.), con su “fabrica” de hachas de petra e casas apud un fonte de aqua es typic pro altere implaciamentos agrari trovate in Francia, Germania, Austria e multe altere partes de Europa. Iste “villages” neolithic construite apud le costas de un laco del Alpes monstra un colonisation continuate de 4.500 anos. Le Alpes non esseva un impedimento pro commerciar, proque restos archeologic de ceramica, utensiles de petra e estructuras de casas monstra similitudes que solmente pote esser explicate per contacto e intercambio mutue. Iste “villages” neolithic probabilemente commerciava trans le Alpes ben que isto esseva limitate pro le parve population e esseva structurate per identification tribal plus tosto que nationalitate.

Illo debe esser considerate que le regiones de Europa developpava a tempores differente, ben que retes de commercio extensive existeva trans Europa in iste periodo. Iste facto permette un certo grado de uniformitate inter le periodos, e assi nos pote aggruppar le periodos precoce europeee secundo le trovatas archeologic, normalmente relationate con utensiles e armas.

Le etate de bronzo (3000 a.Chr. - 700 a.Chr.)

Le apparition del civilisationes minoan (3000 a.Chr.–1100 a.Chr.) e mycenee e lor influentia in le insulas egee e Grecia continental forma le historia le plus precoce de Europa del Sud. Le descoberta de iste civilisationes precoce esseva le resultado de investigationes per archeologos del seculo 19 qui studiava le litteratura classic del Mundo Antique per su valor historic plus tosto que per su contento mythic. Le descriptiones de reges e citates mentionate in le Iliade esseva investigate per claves ethnographic e geographic pro trovar su localisation.

Heinrich Schliemann e Arthur Evans esseva duo pioneros in iste typo de investigation. Schliemann vadeva pro cercar le citates perdite del Insulas Egee.

Schliemann, qui faceva su fortuna ex contractos in le Guerra de Crimea, vadeva a un implaciamento appellate Hisarlik. Investigationes precoce de ille citate faceva que alicunes proponeva que isto esseva le loco del citate de Troia mentionate in le Iliade cognoscite pro le cavallo de ligno. Schliemann esseva le prime excavator de iste implaciamento, e su discoperta de Troia es considerate le prime investigation moderne de historia classic in relation con su mythos e litteratura. Un poco depost del discoperta de Schliemann, Arthur Evans discoperiva le civilisation minoan in Creta.

Schliemann anque discoperiva le civilisation mycenee, que dominava le Insulas Egee. De special importantia pro le europeos es le discoperta del tabulas con le scriptura Linear B en Cnossos (Creta) per Arthur Evans. Iste tabulas de argilla contine un forma de greco archaic del secundo millennio a.Chr. Isto es le lingua grec (europee) scripte le plus vetule cognoscite per nos, e dunque su importantia in relation con le Iliade de Homero es fundamental pro nostre comprehension e investigation del mundo egee durante le Etate de Bronzo.

Antiquitate

Le periodo classic (700 a.Chr. – 500 a.Chr.)

Le ascension del citates-stato grec de 1000 a.Chr. constitue in parte un continuation del hegemonia que le civilisationes minoan e mycenee imponeva al region. Nonobstante le grecos prendeva un puncto de vista differente del citate-stato e disveloppava un governmento basate super le participation del citatanos del qual Athenas in le seculo V a.Chr. es considerate le culmine. Un del aspectos inusual del societate grec esseva le existentia del citate-stato de Sparta situate in le Peloponneso del sud. Sparta esseva un poter militar regional importante e un rival de Athenas trans le periodo classic. Le action del 300 spartanos qui defendeva le passo del Thermopylas contra le persas es considerate un exemplo del essentia del citate-stato de Sparta. Le formation de un stato militar governate per un élite oligarchic esseva admirate e timite per altere citates-statos grec. Le historia de Grecia continental es ligate al conflicto inter Athenas e Sparta; ambe teneva lor proprie alliantia con altere citates-stato grec: le Liga de Delos, que representava le interesses de Athenas; e le Liga de Peloponneso, que representava le interesses de Sparta. Le idea de un citate-stato como un poter independente esseva si forte que le citates grec solmente superava lor inimicitate, quando illos se confrontava con un invasor estranier qui menaciava totos. Quando le menacia estranier esseva eliminate, le citates-stato retornava a lor inimicitate inter se. Finalmente, iste friction interne inter le citates-statos grec permitteva al macedones controlar tote Grecia. Le romanos videva iste expansion macedone como un menacia, e le conflicto que surgeva ducerea al domination roman de tote Grecia.

Le culmine de Athenas in le seculo V a.Chr. es anque le puncto de initio del expansion de un Roma que tunc esseva un citate circumferite per altere tribos e citates-stato. Le expansion de Roma comenciava como un forma de alliantias o aggressiones con-

tra altere regnos de Latio con un vista de assecurar se un rolo central in le region. Finalmente, quando le fortia de Roma cresceva, anque faceva su expansion, e tosto le citates-statos de Magna Grecia (citates grec in le sud de Italia), sentiva le obligation de alliar se con Roma. Divisiones tribal interne in Italia guidava a un guerra con le samnitas (un tribo in le centro de Italia) que menaciava le citates-statos grec de Italia. Le guerra roman con Carthago consolidava le position de Roma in le region. Roma habeva submitte le etruscos al nord de su citate e anque le tribos circumferente. Allora le sud de Italia veniva sub le hegemonia de Roma como un guarda contra le expansion carthaginese a transverso de su alliantias con le regnos egee opponite al poter roman. Roma habeva devenite le governante de tote Italia in 272 a.Chr. Iste dominio de Italia significava que Roma se sentiva confidente de lancear operationes militar contra Carthago. Italia, que durante longe tempore se habeva defendite contra le poter militar de Carthago, tunc duceva le offensiva. Finalmente Roma attaccarea le mesme Carthago in 148 a.Chr. e lo privava de su interesses in le Mar Egee e Espania post que illes demandava pace. Roma extendeva su controllo a tote le Mar Egee e al areas costal de Espania. Carthago esseva destruite, e le romanos non permitteva habitar le citate de nove.

Le Imperio Roman attingeva su zenith durante le periodo augustinian (50 a.Chr. – 20 a.Chr.). Quamquam Roma como un republica ja habeva conquistas territorial extensive, il esseva durante le regno de Augusto que le imperio attingeva su maxime expansion territorial. Le governmento de Augusto videva le fin del republica e le comencio del imperio. Ben que le bandiera “SPQR” (*Senatus Populusque Romanus* – Le Senato e le Populo Roman) undeava, su valores republican inclinava nunc al designos del imperator. Le periodo augustinian es vidite como un etate auree de Roma – le pace relative e le stabilitate in le principato de Augusto permitteva le florescer del artes e del scriptores. Durante le 40 annos sequente, Roma esserea le poter le plus grande in le mundo,

quamquam finalmente, durante le seculos 3 e 4 p.Chr. le pressiones significava que Roma abandonava su supporto a su provincias.

Le colapso del Imperio Roman, comenciante in le seculo IV p.Chr., causava un contraction del connexiones que ligava le centros urbanisate de Europa ma anque creava le bases de un reorganisation del provincias, que in le seculo XI creava multe statos regional parve. Del seculo XI, iste statos regional parve comenciava cambiar al precursores del naciones moderne europeas. Isto esseva guidate per le invention del banca, commercio international e le surgimento del statos mercantil como Venetia que controlava le commercio ab le est. Le seculo V es, dunque, un puncto de initio utile pro formar le frontiera historic inter le antique e le moderne.

Geographia

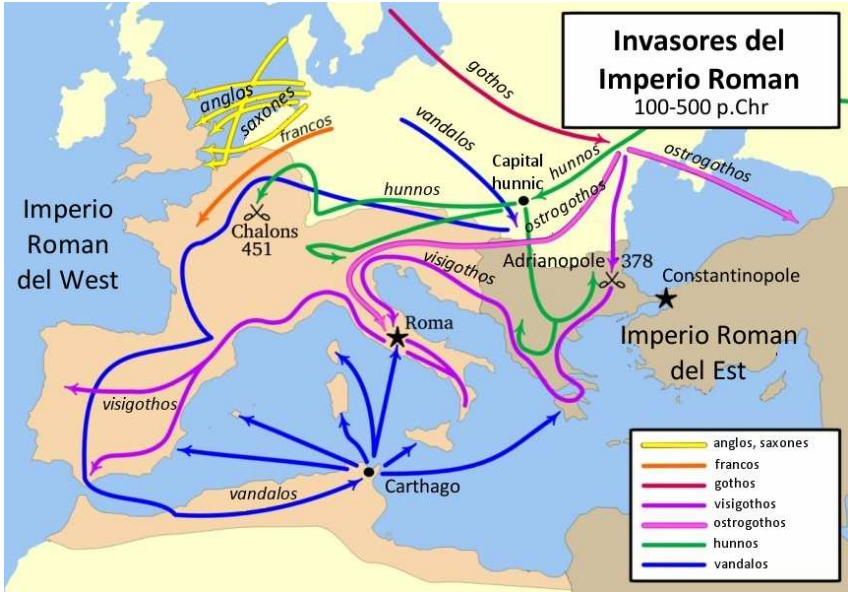
Extension maxime del Imperio Roman sub le imperator Traiano in 117 p.Chr.

Europa non es un unitate geographic discrete, e illo es multo simple vider lo assi, quando in realitate le culturas de Europa flue extra su frontieras. Le paisanos medieval de Italia o Espania, per exemplo, compartiva plus con lor vicinos in Africa del Nord quam con lor pendants in Germania o Anglaterra. Similmente, grande partes de Europa del Est, specialmente Russia, monstra influentias significative de culturas asiatic, e esseva historicamente plus connecte con le est quam con le west.

Un problema significative, dunque, es le natura porose del frontieras geographic de Europa. In le sud, le paisas mediterranee de Europa es a un navigation curte del portos de Africa del Nord. In le sud-est, Europa es separate de Asia per solmente le canal del Bosphoro, e le culturas le plus significative del region, como le Imperio Byzantin e le turcos ottoman, es extendite inter le Grecia e Turchia moderne. In le est lontan, le continente es separate de Asia per le Urales, e le tempore, plus quam le geographia, es le barrage le plus significative pro viagar inter le est e le west. Illo es solmente in le west de Europa, con le Oceano Atlantic, que on vide un barrage clar e significative.

Le responsa a iste problema es acceptar que tractar Europa como un unitate discrete es aliquanto arbitrari. Illo es essential, in qualque historia, definir le campo de studio, e tractar Europa como un unitate es un forma de obtener iste objectivo. Si on recorda isto, le problema del geographia europeee non es un problema ver. Le frontieras geographic aliquanto arbitrari de Europa non debe detraher nos de intentar investigar le historia de regiones individual intra le continente.

Il es normal parlar del cadita del Imperio Roman, ma in multe formas iste description es troppo simple, e pote esser fallace. Certo, le stato centralisate governate per Augusto Cesare e su successores dispareva del historia. Nonobstante, le leges e lingua que Roma haveva donate a un area ample de Europa persisteva in su influenza multe tempore post le colapso del imperio.

Vias utilisate per le invasores barbaric del Imperio Roman.

Le ultime periodo del Imperio Roman esseva plen de tumultos politic e social. Multe del tumultos involveva le cadita del Imperio Occidental. Ab le seculo III p.Chr., le Imperio Roman esseva sub attaccos constante per fortias interne e externe. Tribos que Roma jammais habeva trahite sub le *Pax Romana* videva in un Roma debilitate un opportunitate pro extender se o spoliar. Le costo de mantener le campamentos e le frontieras le plus distante habeva significate que un armada professional debeva esser mantente permanentemente; un effortio costose pro qualcunque pais in qualcunque periodo. Internemente le militarisation del Imperio Roman significava que le armada habeva devenite un fortia politic potente e in le ultime stadios del Imperio teneva un rolo major in le election del imperator.

Ben que Roma habeva conquirite le est e le west, iste cita parve in le Collinas Albanese in le region de Latio nunc se tro-

vava troppo extendite. Con un imperio grande veniva le besonio de extender le citatania, e isto guidava a eliger le imperatores ab tote le imperio in le ultime annos. Iste tensiones al fibra mesme del imperio poneva un linea inter le provincias occidental e oriental. Le facto que le citate de Roma habeva entrate in un periodo de declino e le importantia perenne del importation de granos ab Egypto e altere provincias del est significava que Byzantio (nunc Istanbul, Turchia, e previemente nominate Constantinopole – le citate de Constantino) esserea usate pro ligar le Imperio Roman Oriental con le west. Constantino I, in un intento de utilizar Constantinopole como representative del integration complete del Imperio Roman Oriental intra le Imperio Occidental latin, habeva per inadvertentia preparate le conditiones ideal pro le ruptura del imperio. Post le morte de Constantino le imperio in le west videva un periodo de tumultos quando su tres filios luctava pro le controlo de Roma. Constantino II finalmente deveniva le imperator post le assassinato de su duo fratres, e ille elevava su cosino Constantino Gallo a cesare del imperio oriental. Nunc le imperio habeva duo poteres differente; un facto que formarea le historia del Medioevo e le curso del christianismo durante le mille annos sequente.

Le influentia e poter diminuite de Roma guidava a un retraction del cultura roman que habeva dominate le provincias. Trans le territorios roman, citatanos non-italian cuje antecessores habeva adoptate Roma como le axis de lor mundo, comenciava donar plus de importantia a lor culturas local – gallos, espanioles, britones, nordafricanos plenava le vacuo lassate post le partita del armadas roman e del administration redeclarante lor proprie cultura e leges. Le *Pax Romana* decretate per Augusto habeva permittite que le leges e costumes local dominava supra le leges de Roma, si le provincias acceptava que lor militares e impostos esseva controlate. In relation con isto, le fin del Imperio Roman significava que le provincias esseva nunc libere a organisar lor proprie affaires militar e economic. Nonobstante, illos non

rejectava tote lo que Roma offereva. Le latino esseva le *lingua franca* del politica e le commercio, e le melior characteristics del lege roman esseva adoptate, specialmente le codification del leges que tunc deveniva accessibile pro le publico e applicabile a tote le citatanos.

Tribos hostile que esseva repellite per le poter militar roman, nunc invadeva le imperio, stabiliente se in terras imperial. Iste tribos non esseva estranier al cultura roman proque multe de lor leaders e membros esseva in contacto constante con Roma trans le machina politic e economic del imperio. Post organizar societates parallel in le regiones que illes invadeva, illo esseva natural que illes misceva lentamente con le population roman existente. Iste processo durava inter duo e tres seculos e resultava in un cambio del composition del societate europee intra le frontieras roman. Le parte est, de lingua grec, videva nunc Byzantio como su centro, e iste division del imperio devenirea permanente in le Europa del seculos posterior.

Le plus importante del actos de Constantino como imperator esseva converter se al christianismo sur su lecto de morte. Ben que le imperio moveva a Constantinopole, le papato restava in Roma, como contemplate per Petro, le prime papa. A alicun grado le poter papal deveniva synonymo del poter del imperator occidental. Le capital secular del Imperio Occidental deveniva Ravenna. Le governmento debile e le angustia del invasion duceva al cadita de Roma in 410 per le visigothos. Le Imperio Occidental cadeva in 476 quando Ravenna esseva conquirete. Le Imperio Oriental esserea nominate Imperio Byzantin, pro su capital. Italia non esserea unificate de nove usque le seculo 19.

Medievo

Introduction

Le Medioevo es un periodo de circa mille annos de historia, generalmente acceptate como extendente ab le cadita del Imperio Roman (476 p.Chr.) usque le discoperta de America in 1492. Iste periodo comenciava con un declino demographic al fin del era imperial roman, con populationes europeae diminuent e multe citates e feudos rural abandonate. Un tempore plus frigide, maladias e disturbantias politic habeva un rolo in iste periodo que videva le civilisation mediterranee classic eclipsate. Trans Europa emergeva societates plus parve e plus localisate que combinava influentias barbaric, celtic, christian, roman e germanic. In le seculos 9 e 10, le populationes attingeva lor minimo, e Europa deveniva un region principalmente rural. Commercio e scientia floreva in le mundo islamic, China e India durante iste periodo. Le armadas islamic conquireva Espania durante le seculos 7 e 8, ma illos esseva deroutate per le regno franc in 753 quando illos tentava entrar in Francia.

Le cambio del prime millennio videva un crescita e un activitate renovate, quando reges e citates consolidava lor autoritate e comenciava repopular terras vacue per le declino de Roma. Un tempore plus calde post 900 permitteva que plus de terra esseva usate pro producer alimento. Le systema feudal de agricultura, ubi le paisanos esseva ligate a lor feudos per obligationes con le seniores local o le ecclesia, forniva un grado de stabilitate economic. Isto esseva adjutate per le arrivata in Europa del collar de cavallo ab Asia, le qual augmentava le rendimento del cultivation proque illo permitteva que le aratro esseva tirate per cavallos in loco de boves plus lente. Citates commercial floreva in Anglaterra, Francia e le Pais Basse. Leaders german inviava monachos e paisanos pro disherbar le forestes e colonisar Europa Est e le Baltico. Le citates-statos del nord de Italia cresceva in ricchezza e

influentia. Le Espania islamic deveniva un centro de scientia e cultura ubi christianos, musulmanes e judeos coexisteva in un amicitate relative. In despecto de multe guerras e disputas local inter cavalleros, le Alte Medioevo, de 1000 a 1250, videva que populationes e prosperitate cresceva assatis per construer grande cathedrales e inviar armeas christian al estraniero in le cruciadas.

Post 1250 emergeva un stagnation demographic. Le crescimento del population parava o relentava quando le limites del agricultura medieval esseva attingite. Conflictos inter regnos potente, como le Guerra de Cento Annos inter Anglaterra e Francia, deveniva plus frequente. Le ecclesia christian, previamente secur in su autoritate spiritual, esseva rupte per schismas e un corruption financiari que augmentava. Le anno 1348 videva un catastrophe tam virulente quam le plaga bubonic (le Morte Nigre), le qual entrava in Italia, portate per le barcas que veniva de Asia. Illo se extendeva trans le continente durante tres annos e occideva un tertio del population europeae. Multes credeva que illo esseva le fin del mundo predicite per prophetias christian. Insimul a su suffrentia, le plaga traheva ruina economic, augmentante le costo del travalio e faciente que le systema feudal deveniva intenibile, proque le paisanos qui superviveva, minuspreciava lor demandas.

Le sequente seculo e medie transformava Europa de un mosaico de feudos sub controllo laxo de reges e le Ecclesia, a un collection de statos national nove ma plus unificate. Le urbes deveniva centros de resistentia e dissentiva con le autoritates regal e ecclesiastic. Le influentia de nobiles e cavalleros declinava, e le governatores se univa con le classes burgese e le mercatores, qui deveniva plus influente. Le apparition del pressa e le extension del alphabetismo faceva augmentar le conflictos religiose e politic in multe paisas. Per le 1500s, Christophoro Columbo haveva navigate a transverso le oceano al Nove Mundo, e Martin Luther vadeva defiar le autoritate del papato roman e su directo a adjudicar dispensationes de peccatos per moneta. Iste disveloppamentos

aperiva le era moderne del historia e faceva finir le Medioevo.

Un numero de institutiones moderne ha lor radices in le Medioevo. Le concepto de nationes-statos con un governmento central forte originava ab le consolidation de poteres de alicun reges del Medioevo. Iste reges formava cortes regal, nominava she-riffs, formava armadas regal, e comenciava colliger impostos – tote iste conceptos es central a un governmento moderne. Un exemplo esseva le regno francese, governate per le dynastia cape-tian de 987 usque le principio del seculo 14. Le nobiles provincial francese e lor castellos deveniva controlate per le poter regal du-rante iste epocha, e isto beneficiava le unitate national. In reverso Germania, que teneva reges forte in le seculo 10 e in le comencio del seculo 11, suffreva un serie de conflictos politic durante le Alte Medioevo inter governantes e le Ecclesia, le qual debilitava le unitate national e faceva augmentar le influencia del seniores regi-onal.

Durante le Medioevo, le reges reuniva le parlamentos per explicar lor politicas e demandar moneta. Le parlamentos in ille tempore representava le tres statos – le clero, le nobiles e le mer-catores –, non le individuos.

Le idea de governmento limitate anque appareva, defi-ante le notion traditional in ille tempore que le governatores habe-va tote le poteres (como le imperator roman o le pharaon egypt-ian). Le evento le plus importante occurreva in 1215, quando le nobiles de Anglaterra affirmava lor derectos contra le rege John in le Carta Magne. In ultra, le notion de parlamentos, como expli-cate antea, appareva, e le natura reciproc del contractos de senio-ria e feudal forniva le fundamentos per le concepto de contracto social.

In ultra, le formation de bureaucratia governmental co-menciava durante iste periodo, quando le consilios regal del reges medieval evolveva a departamentos moderne de governmento.

Finalmente, le regulation de benes e servicios deveniva

plus importante in le Medioevo, quando le syndicatos protegeva le consumidores de productos de basse qualitate.

Le pensatores del Renascentia e del Illuminismo tendeva reguardar le Medioevo con disdigno, ma le Medioevo esseva essential pro depositar le bases del tempores que venirea.

Le barbaros se uni

Durante que le poter roman se separava, tribos de extra le antique frontieras moveva pro plenar le vacuo. Le visigothos construeva un regno nove in Iberia, durante que le vandalos colonisava Africa del Nord. In Britannia, tribos germanic arrivava e colonisava le costa est in le seculo 5. Iste colonos finalmente formava parve regnos anglosaxone le quales plenava le vacuo lassate per le partita del romanos. Le Italia postroman mesme cadeva sub le influentia del ostrogothos, cuje rege le plus influente, Theodorico, esseva acceptate como imperator nove per le senato roman e haveva bon relationes con le papa christian, ma ille manteneva su sede de poter in Ravenna in Italia del Nord. Italia del Sud e Sicilia esseva sub le influentia del byzantinos pro multe seculos in iste periodo.

Le provincia de Gallia, le qual haveva essite un del plus prospere del provincias roman occidental, esseva conquirite per le francos. Le societate gallo-roman e su leaders finalmente assimilava con le francos, dependente del guerreros per securitate e cementante connexiones per marriage con clanes franc. Le nove regno franc includeva multo de Germania occidente e le nord de Francia, e su poter in iste region esseva evidentiante per le victoria contra le visigothos e altere inimicos barbaric. Le parola german pro Francia, *Frankreich*, rende homage al regno franc del passato.

Le dynastia merovingian, nominate secundo le rege tribal legendari Merovech, esseva le prime que governava le regno franc. Su leader le plus habile e potente, Clovis, converteva a catholicismo in 496 post promitter que ille lo facerea si ille vinceva in battaglia. A su morte, ille divideva le regno inter su filios,

cuje rivalitates dominava un seculo de guerras civil sanguinari. Alicunes, como Chilperic, esseva demente, e nulle voleva ceder terras o poter pro reunificar le regno. Le fortunas del merovingianos reflueva, e illes dispareva.

Le ascension de un nove poter governante, le dynastia carolingian, esseva le resultado del poter crescente del majordomo o “testa del casa”. Le reges merovingian donava a lor majordomos lor poter extense pro commandar e controlar lor statos, e alicun de istes usava iste poter pro commandar territorios integre. Pepin 2 esseva un del primes qui extendeva tanto su poter que ille teneva poter super quasi tote Gallia. Su filio Charles Martell, anque un majordomo, ganiava le battalia de Tours contra le armadas musulman, mantenente le influencia musulman extra quasi tote Europa. “Martel”, que significa “le martello”, esseva un referentia a su arma eligite.

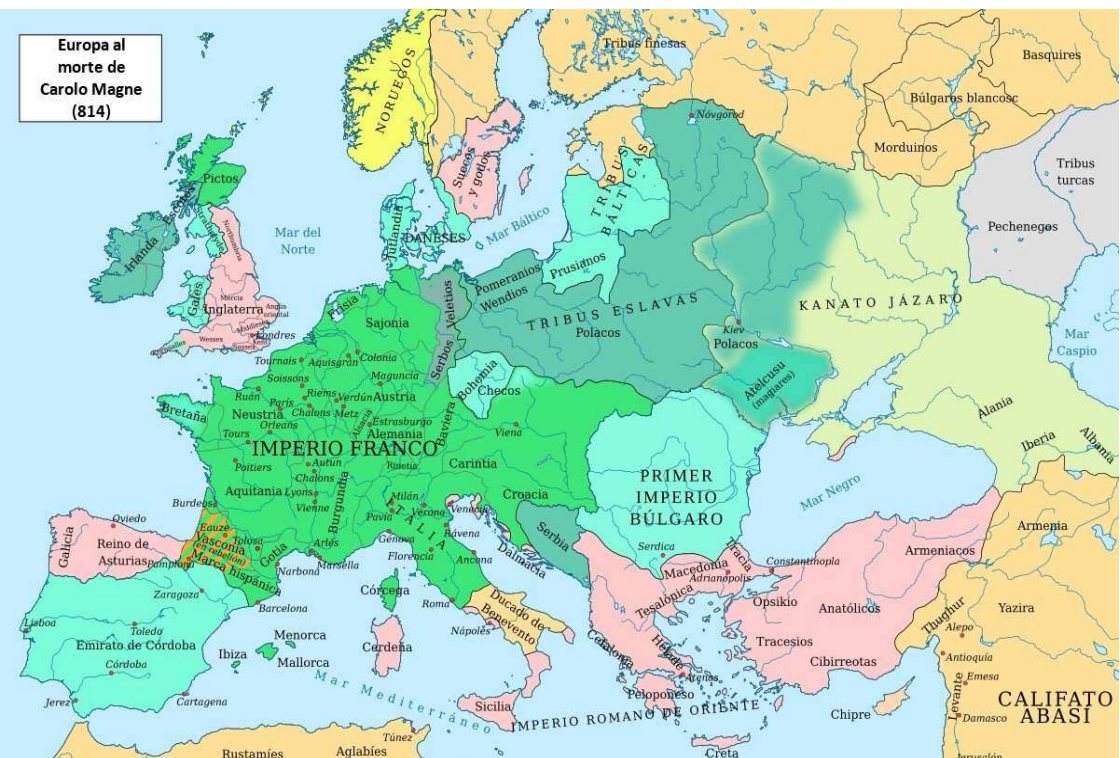
Le filio de Martell, Pepin 3 le Basse, post sollicitar appoio del papato expulsava al “marionettes” merovingian. Le papato permitteva a Pepin expulsar le merovingianos pro assecurar le appoio franc al statos papal, e protection contra le incursion lombarde. Pepin esseva declarate *rex Dei gratia* (rege per le gratia de Deo), instituyente un precedente potente per le absolutismo europe, argumentante que illo esseva le desiro del Deo christian que alicun esseva declarate rege.

(E Pepin 2 e Pepin 3 esseva cognoscite como Pepin le Juvene, como Pepin 1 esseva Pepin le Major. Nonobstante, Pepin 3 es anque cognoscite como Pepin le Basse, e illo es iste nomine le qual nos va utilizar.)

Pepin le Basse esseva le fundator del dynastia carolingian, le qual culminava con su filio Carolo Magne, “Carlo le Grande”. Carolo Magne esseva le prime rege coronate Sancte Imperator Roman (le supposite successor del cesares e le protector del Ecclesia Catholic). Carolo Magne, cuje imperio se extendeva per conquista a occupar le majoritate de lo que hodie es Germania e

Francia, creava un forma de renascentia in le mundo intellectual franc. Carolo Magne organisava monasterios e assecurava que le monachos copiava le Biblia, in manuscriptos illuminate, in salas nominate scriptorios. Le preparation de textitos esseva un del pauc formas in le qual feminas poteva extender lor horizontes intellectual e facer alicun cosa diferente de parturir e laborar in le campos.

Le filios de Carolo Magne sequeva le tradition germanic post su morte e divideva le regno inter se in le seculo 9. “Francia” del est e del west emergeva, le quales esserea nominate in le seculos sequente como “Francia” e “Germania” (iste ultime anque cognoscite como le Sancte Imperio Roman). Durante iste tempore, le regiones occupate del west de Europa esseva plus attaccate

Mapa de Europa (in espaniol) post le morte de Carolo Magne in 814.

per le vikings, grupos independente de guerreros maritime de Danmark e Scandinavia cuje deos includeva Thor e Odin, e cuje razzias a citates e ecclesia ric in Europa esseva solmente un del characteristics de lor retes de commercio, le quales extendeva de Newfoundland usque Byzantio. Le activitate viking continuava usque Norvegia e Svedia acceptava le christianismo in le seculos 11 e 12. Anglaterra, Irlanda e le Normandia francese videva attacos viking substantial in iste periodo, con importante consequentias historic.

Le Regno de Granada, le ultime regno musulman in Espania, esseva conquerite per le reges catholic in 1492.

In Espania, un regno elective visigothic floreva, con conflictos continue, usque 711, quando le plus grande parte de Espania esseva conquerite per invasores musulman. Un grande imperio musulman, nominate le Califato de Cordova, floreva cultural-

mente e per le armas. In le montanias del nord, parve regnos christian como Galicia, Asturias, Navarra e Aragon, persisteva. Le frontiera con le imperio franc, nominate le Marca Hispanic, includeva Barcelona ab 801 (le origine del Principato de Catalonia). Le musulmanes perdeva lor ultime regno espaniol, Granada, in 1492, quando le rege de Aragon, Ferdinando, maritava le regina de Castilia, Isabel, in 1469. Le union dynastic, que produceva le granfilio Carolo 5, manteneva le frontieras interne e differente nationalitates, leges e institutiones de cata un del antique regnos usque le seculo 18. Navarra esseva annexate in 1515 e hodie mantene su proprie leges e fiscalitate, como anque le Pais Basc.

Italia comenciava separar se in regnos plus parve, guidate per formas de governmento differente. Nonobstante, le papato esseva capace de exercer un grande fortia super le majoritate del population europeae.

Europa oriental, minus populate e plus distante del frontieras roman, experimentava multe invasiones e migrationes inter le seculo 6 e 10. De lor proprie pais in le sud de Russia, le populos slavic extendeva al west sequente le migrationes germanic, colonisante le Balkanes, Bohemia, Polonia e le est de Germania, e dividente lor alliantias inter le successores de Roma. Le polacos, checos e croatos adoptava le christianismo latin, durante que le reges bulgare, serbe e russe acceptava le rito greco-byzantin. In le medietate, le bosniacos, un tribo parve de slavos meridional, adoptava un liturgia proprie durante le seculo 10 establiente le Ecclesia Bosnian, frequentemente confundite con le bogomilismo proque le leaders bosniac monstrava multe tolerantia e anque les protegeva, alicun vices con consequentias pro lor proprie formas de vita e con consequentias historic pro le Balkanes. Le hungaros, un tribo de guerreros montan ligate con le hunnos, entrava in Europa ab le steppas russe in le seculo 9, luctava contra le imperatores german qui succedeva Carolo Magne, e finalmente se establiava in Hungaria como un regno christian latin (lor rege, Stephano,

attingeva le sanctitate). Le populos del region baltic, como le lettones e le prussianos, restava intoccabile per le expansion christian durante le Medioevo precoce. In Russia, un regno in Kiev habeva essite formate, incorporante elementos slavic e scandinave.

Le battalia de Hastings. Le Tapete de Bayeux depinge le conquista normande de Anglaterra (1070).

Britannia esseva dividite in varie regnos post le invasion anglosaxone, usque le periodo del invasiones danese. Le rege Alfredo univa le majoritate de Anglaterra in un regno in le fin del seculo 9. Le 10 de octobre 1066 Guilhelmo le Bastardo, plus tarde Guilhelmo le Conquisitor, comenciava un invasion normande de Anglaterra con le battalia de Hastings. Le controlo francese de Anglaterra in iste periodo es monstrate per le vocabulario formal in anglese, que veni del francese.

In 1215, le barones de Anglaterra fortiava rege John a signar le Magne Carta. Rege John esseva specialmente despotic. Ille maltractava su vassallos, occideva su nepote Arthur, e traheva le ira del ecclesia super le pais in le forma de un interdiction papal (sin servicios ecclesiastic i.e. sin matrimonios, funerales o mis-

sas). Su barones se univa contra ille. Durante que ille esseva chassante, illes le incirculava e le obligava a decider inter signar le Magne Carte o le morte. Le Magne Carta conservava in lege alicun directos que le barones teneva. Le poter real absolute ce-deva a un governmento per consenso, e le petra angular pro le parlamento esseva placiata.

Le Guerra de Cento Annos (1337-1453)

Le Guerra del Cento Annos esseva un guerra multo complicate inter Francia e Anglaterra (con le intervention a vices de altere paisés) super tres conflictos principal:

- le controlo del region Gasconia in Francia;
- rebelliones appoiate per Britannia in villages francese que produceva telas;
- le aspirationes anglese al throno francese post le morte de Carolo 4.

Le guerra, que originalmente comenciava per un disputa re qui esserea le rege de Francia post le morte del rege Carolo 4, rapidamente deveniva un guerra complexe. Le rege Edward 3 e su filio Edward, communmente cognoscite como “Le Principe Nigre”, invadeva Aquitania, un region enorme in le sud-west de Francia, reclamate per Anglaterra. Con le passo del tempore, le reges de Anglaterra e Francia se involveva in multe altere operationes, que variava del guerra civil in Britannia, disputas commercial in lo que devenirea Belgica, e mesmo un guerra in Castilia.

Le tres battalias principal del Guerra de Cento Annos (Crécy, Poitiers e Agincourt) esseva vincite per le angleses, le flor del nobilitate francese cadente in cata battalia. Nonobstante, ben que le angleses ganiava cata battalia principal e multe battalias parve, un Anglaterra relativamente paupere nunquam poteva dominar le sud de Francia, le region le plus ric de Francia, que finalmente duceva al deroute final de Anglaterra.

Societate in le medievo

Le corporationes, que controlava qui poteva o non laborar in un profession secundo education o integration vertical, esseva le prime forma de universitates. Inter illes esseva le universitates de Salamanca, Paris e Bologna. Le scholastica, un philosophia de education que accentuava le inseniamentos del Biblia e Aristotele, esseva le forma commun de education. Le Renascentia traheva le humanismo e le artes liberal.

Le citates comenciava formar como un loco pro le botecas e le corporationes. Le citates esseva necessari como centros de commercio, e multe citates medieval famose esseva portos. In iste citates, moneta e capitalismo comenciava florer. In le nord, le *gilder* deveniva un moneta potente e quasi universal. Le europeos reaperiva anque vias de commercio con China e le Oriente Medie. Le Route de Seta esseva transversate de nove, e multo del periodo de exploration e discoperta de Europa esseva intendite pro trovar vias plus rapide e facile pro vader al est.

Avantiamentos in agricultura anque occorreva. Le campos deveniva arate per grande grillias de metallo, tirate per animales de traction. Le europeos comenciava anque lassar campos reposar pro permettre que le nutrientes reveniva al solo del terra, comenciante assi le concepto de rotation de recoltas. Le systemas de feudalismo e senioria cresceva con le nove methodos de agricultura. Le feudalismo, le brachio politic del systema de senioria, organisava le societate in un structura pyramidal, con le seniores mandante, e in basso de illes le vassallos. Un vassallo reciperea terras e, in cambio, esserea protegite. Le vassallos cultivava le terra e commerciava le grano con le senior in intercambio pro protection, accesso a immagazinage, un molino pro moler le grano, e accesso a furnos pro cocer le pan producite con iste grano. Nonobstante, le farina molinate de grano medieval frequentemente esseva grossier e dur pro le dentes. Le fontes de aqua esseva frequentemente contaminate, dunque le grano esseva usate pro preparar ale, que

esseva le bibita principal del europeos del nord, durante que le vino restava le election del europeos del sud.

Le surgimento del citates e del commercio

Inter le seculos 6 e 10, il habeva pauc centros commercial e solamente parve classes de mercatores in Europa. Le commercio de longe distantia esseva frequentemente concentrate in le benes de luxu pro le nobiles e le élites del ecclesia, e esseva mediate per le mercatores errante como le syrios e le judeos. Le artesaneria esseva facte in feudos. Le populationes non esseva bastante grande pro supportar plus de developpamentos economic, e le attacos viking e arabe significava que le vias de commercio deveniva periculose.

Durante le Alte Medioevo de 1000 a 1500, le commercio de longe distantia deveniva plus secur e plus profitabile. Como resultato, le artisanos moveva al centros crescente de commercio, fortiante le seniores e servos a obtener lor benes de ille centros de commercio. Le burgos formava ligas e federationes urban, o comunas, que laborava junctemente pro luctar contra le crimine o tractar con monarchas e nobiles. Le corporationes anque appareva, permittente le supervision collective del affaires (le labor esseva facte per personas fidibile, e le corporationes donava education professional). Le spirito del economia medieval, nonobstante, esseva prevenir le competentia.

Le ascension del burgos habeva un effecto emancipatori. Illo fortiava le seniores a offerer terminos plus libere pro le paisanos. Frequentemente, le paisanos obteneva lor libertate in excambio de un pagamento annual al senior. Le possibilitate pro un grande quantitate de personas de mover se del labores agricultural e industrial in le villages accelerava le economia. Vermente, un specie de revolution industrial artisanal occorreva in le seculos 12 e 13, specialmente in Nederland ubi le grande centros de fabricas de telas como Ghent e Bruges accumulava multe ricchezza e

stimulava le crescimento in Europa occidental. Le Hansa, un liga extendite in le Mar Nord inter citates commercial norvegian e baltic, emergeva in iste periodo, aperiente le recursos scandinave de fornir pelles, ligno, cera de apes e pisces a Europa.

Le Alte Medioevo anque videva le europeos retornante del cruciadas in le Oriente Medie, ubi illes habeva developpate gustos pro benes non producite in casa. Iste personas introduceva al europeos medieval le species exotic, seta, fructos, drogas e altere productos del est pro le prime vice. Citates del Mediterraneo participava in le commercio que se developpava, con Venetia deveniente le plus ric porto de entrata pro benes asiatic, le base ab le qual Marco Polo e su accompaniantes sortiva in un viage a China.

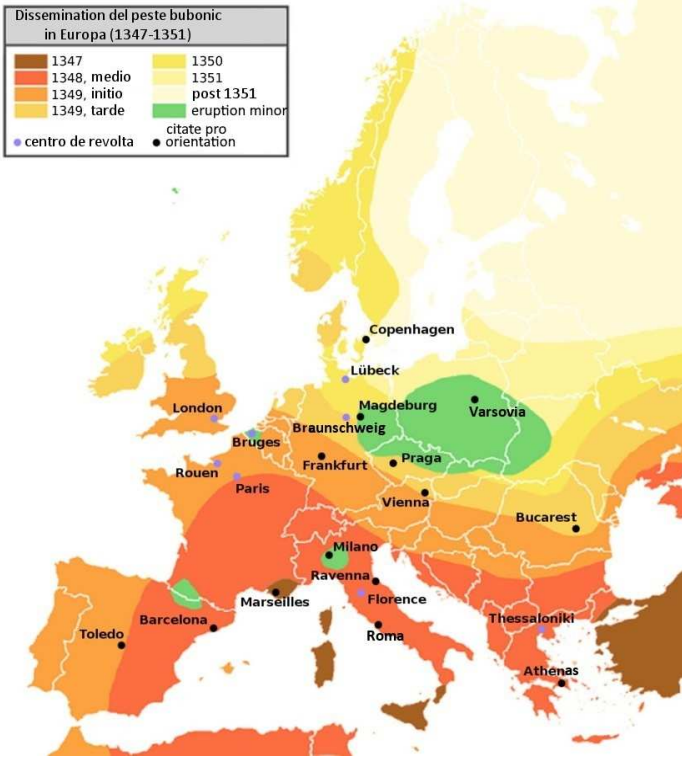
Le crescimento del monarchias national

In iste mesme periodo, le monarchia comenciava crescer e como resultado le populos comenciava vider le creation de nationes-statos unite. Le reges inviava ordines executive e comenciava instituer le cortes royal, e illes viveva del monetas del vassallos. Le consilio royal del rege esseva un gruppo de su vassallos que le consiliava sur affaires de stato, que resultava in le formation de departamentos basic de governmento. Quando le representantes del burgos comenciava reunir se, isto esseva le formation del base.

Iste parlamentos non habeva le capacitate de mandar al rege ma poteva planger se, e le rege poteva ager secundo le quereles. Isto esseva un forma basic de legislation.

In ultra, le formation de iste parlamentos duceva al establimento del tres statos: le prime stato, le qual esseva formate per le sacerdotes; le secunde statos, composite per le nobiles e proprietarios de terra; e le tertie stato, o le burgeses del citates **chartate**. Anglaterra habeva su casas del parlamento: le *House of Lords* e le *House of Commons*. Le *House of Commons* permitteva que le proprietarios minor de terra deveniva membros.

Le peste nigre

Expansion del Peste Nigre in Europa.

Le Morte Nigre o le Peste Bubonic arrivava a Europa in 1347. Le bacterio *Y. Pestis*, transmissa principalmente per pulices e rattos, occideva un tertio del population in 1351.

Alicun personas credeva que le plaga esseva un punitio de Deo pro lor peccatos. Le flagellantes appareva como resultado. Iste vadeva de un citate a un altere pro demandar repentimento del peccatos. Ma illes se converteva in banditos, e le burgos e seniores feudal les prohibiva. In ultra, le judeos esseva attaccate e assassinate si illes refusava esser baptisate. Multe de illes fugiva

de lor casas.

Le morte massive significava que le seniores faceva plus de concessiones pro obtener agricultores nove. Como il habeva minus de laboratores, lor salario augmentava. Le costo del grano bassava pro le diminution del demanda. Le nobiles perdeva un parte de lor ricchezza e deveniva plus dependente del rege e le guerra.

Le nivello de vita del paisanos meliorava: illes poteva haber un dieta melior e plus de luxos. Nonobstante, le disparitate monetari cresceva, proque minus de personas habeva plus de moneta.

Al fin, le europeos videva que precar non curava le plaga, e que anque le leaders del ecclesia moriva. Isto faceva que le populo perdeva su fide in le ecclesia e aperiva le porta pro multe movimentos religiose nove que antea esseva suppressite, un factor que adjutava a preparar le venita del reformation un seculo plus tarde.

Defias al autoritate spiritual al fin del Medioevo

Le Medioevo forniva multos del fundamentos del reformation del seculo 16. In iste tempore, le ecclesia forniva ordine, stabilitate e un structura pro le mundo medieval. Le idea fundamental del vita medieval esseva le salvation – e le objective ultime del vita esseva obtener le salvation. Quando le populo perdeva fide in le ecclesia e su habilitate de fornir le salvation, le ecclesia comenciava perder su controlo del population.

Peste

Como ja ha essite explicate, le plaga contribueva al perdita de fide del population. Nonobstante, alicun credentes plus ardente videva le peste como inviate per Deo pro punir le mundo pro su peccatos. Le ecclesia de ille tempore haberea usate iste idea pro incoraggiar un credentia plus ardente e pro attaccar qualche dissidentia.

Movimentos heretic

Multe movimientos de personas defiaua le autoritate del ecclesia al fin del Medioevo.

Le spiritos libere promoveva le mysticismo e le credentia que Deo e le homines ha un mesme essentia.

John Wycliffe, un sacerdote anglese e professor in Oxford, fundava le lollardismo. Le lollardos credeva que le salvation non veniva trans le papa, e que le rege es superior e plus importante que le papa e le religion. Illes pensava que le importante del religion esseva leger le Biblia e orar, non le interpretation del sacerdotes. John Wycliffe esseva le prime a traducer le Biblia in un lingua vulgar. Ille criticava le ricchezza del ecclesia e del clero.

Jan Hus, fundator del hussitas, intentava realisar le reformas que Wycliff faceva in Anglaterra. Hus esseva un sacerdote in Bohemia quando ille apprendeva super le inseniamentos de Wycliffe. Durante que le personas proxime pensava que illes esseva heretic e les prohibiva, illes pensava que ille teneva le directo a inseniar. Via su disaccordo ille pensava que le ecclesia esseva corrupte, e ille abandonava su terra native pro scriber “Re le Ecclesia”, un obra que criticava le forma in le qual le ecclesia esseva guidate. Su inseniamentos appellava al massas, e ille developpava un gruppo de credentes cognoscite como hussitas. In 1413, Hus esseva invitate a un concilio designate a reformar le ecclesia, ma quando ille arrivava, ille esseva arrestate pro su ideas. Le judicio que sequeva esseva un mer formalitate, proque ille esseva culpabile del comencio. Hus esseva ardite in un palo le 6 de julio 1415.

Corruption del ecclesia

Le vaste corruption in le ecclesia anque faceva multes dubitar e questionar su autoritate. Le ricchezza excessive del clero e le frequentia con le qual le sacerdotes haveva concubinas e infantes

illegitime esseva un preoccupation importante. Le personas anque questionava le vendita de indulgentias, o recipere pagamentos pro pardonar le peccatos, le nepotismo, le simonia, o le vendita de officios ecclesial, le pluralismo (i.e. haber multe postos ecclesial al mesme tempore) e le extreme luxu del cathedrales.

Le Grande Schisma

In 1305, le rege de Francia invitava le papa a mover su sede del ecclesia a Avignon. Post le morte de papa Gregorio 11 in Roma in 1378, il habeva electiones de un nove papa. Le citatanos de Roma voleva un papa italian e fortiava al cardinales eliger Urbano 6. Le cardinales dissidente se reuniva in Avignon e eligeva lor proprie papa, Clemente 7. Le papas francese del Grande Schisma, referite per le historicos como antipapas, habeva poter papal super alicun areas de Europa, e durante 39 annos il habeva duo papas. In un intento de reconciliar iste schisma, il habeva un conferentia in Pisa pro eliger un nove papa, ma illo non poteva deponer ulle del altere duo, resultante in tres papas al mesme tempore. Le convention pisan eligeva un altere, con le mesme resultado.

Finalmente, le Concilio de Constantia (1414-1418) demandava le abdication del tres papas. Con le appoio del Sancte Imperator Roman, le tres papas esseva deponite, e Martin 5 esseva electe como le sol papa, finiente le Grande Schisma. Le Concilio de Constantia anque ageva contra John Wycliffe e John Hus, duo reformatores intra le ecclesia catholic.

Etate Moderne

Le etate moderne comencia in 1492 con le discoperta de America (ben que alicun historicos considera que illo comencia in 1453 con le conquista de Constantinopole per le turcos) e fini in 1789 con le Revolution Francese. Le etate moderne traheva plure cambios in relation con le medioevo. Istos occorreva del medietate del seculo 15, e le plus importantes esseva le sequentes: les disparition del Imperio Byzantin (1453), le extension del mundo cognoscite con le discoperta de America (1492), le substitution de status dictatorial per monarchias feudal, le nascentia del mercantilismo, le Reforma protestante comenciate per Martin Luther (1517), que divideva le christianitate, le apparition del humanismo (centrate in le homine) e le nascentia in Italia de un stilo artistic nove appellate le Renascentia.

Cambios economic e social

Cambios demographic

Le populo europeee se recuperava del crisis del fin del Medioevo e passava inter 1500 e 1600 de 80 a 150 millones de personas, pro le melior del recoltas e le diminution del peste. Le urbanismo attingeva un developpamento notabile, como in artisaneria, que augmentava su production.

Le picco del commercio

Le commercio attingeva su picco per le augmento del demanda e le apertura de vias commercial e nove, originate del mercantilismo.

Le idea general del mercantilismo esseva que le politicas mercantilista inricchiva le economia, creante in iste modo citatanos ric, ingressos mediante impostos plus alte, e al fin reservas pro financiar le armada e le guerra. In le seculo de 1600, le politicas mercantilista esseva adoptate per le majoritate del nationes europeee.

Pro exportar plus de benes que illos que esseva importate,

un país recipeva un influxo de auro o argento. Le governmento debeva fundar colonias, ganiar materias prime, e le nation debeva vender benes finite al colonias. Le governmento debeva poner tarifas externe alte, assi adjutante a mantener extra benes competente de altere nationes e protegente le industria local, obtenente assi moneta pro le governmento. Le governmento debeva eliminar tote le tarifas interne, mantenente le movimento de benes libere interne del país. Al fin, le nationes debeva esser autosufficiente in tote lor necessitates.

Le vias commercial esseva:

- Le commercio mediterranee, que perdeva su rolo per le menacia turc, e le importantia crescente de altere vias.
- Le commercio atlantic, que attingeva un developpamento importante per le formation del imperios portugese e espaniol.

Le cambios social

Le societate esseva ancora dividite in classes, ma experimentava cambios:

- Le nobiles e le sacerdotes esseva sub le controllo del poter regal, ben que illes continuava esser favorisate.
- Le burgesia deveniva un gruppo ascendente per su ricchezza obtenite con le commercio, le negotios e le banca.
- Le agricultores se liberava del servage.

Renascentia

Le Renascentia italian del seculo 13 e 14 se extendeva trans le resto de Europa, representante un tempore quando Europa intentava cognoscer le mundo antique e sortir del Etate Obscur. Isto pote esser vidite in un interesse renovate pro le scientia e le experimentation, e un foco in le importantia de un bon vita in le presente, in contrasto con le vita post le morte como esseva promovite per le ecclesia.

Le Renascentia traheva un explosion in arte, poesia e archi-

David, per Michelangelo.

Mona Lisa, per Leonardo da Vinci.

tectura. Technicas e stilos developpava quando le formas artistic se separava del stilos plus calde e obscur del Medievo. Iste periodo, secundo iste puncto de vista, representa Europa emergente de un longe periodo de stagnation e le augmento del commercio e le exploration. Le Renascentia italian es frequentemente etiquettate como le principio del epocha “moderne”.

Nonobstante, illo es importante recognoscer le institutiones moderne illimitate que ha lor radices in le Medievo, como le nationes-statos, parlamentos, governmento limitate, bureaucratias e regulas de benes e servicios.

Origines

In le tempore post le Peste Nigre, que diminueva in 1351, le fide in le poter e importantia del ecclesia descendeva. Le quantitate de mortes (circa 25/30 milliones inter 1347 e 1351) significava le necessitate de un renascimento del education e societate in general. Un diminution del quantitate de laboratores guidava a exiger un

augmento de salarios, e assi occorreva differente revoltas in varie pais in Europa, principalmente in Germania, Francia e Italia.

Le Renascentia comenciava in Italia del nord in le comencio del 1300s.

Ben que illo non esseva inevitabile, varie factores (nationalismo, causate per le orgolio augmentate in le dies de Roma precoce, le cruciadas, le reaparition del commercio) adjutava a realisar le reformas. In tote partes de Italia (plus exactemente in Florentia, Genova, Roma, Napoli e Milano), eruditos revivificava lor studios de litteratura latin e grec, derivate del manuscriptos archivata.

Post examinar iste obras, illes interpretava que le cultura es essential pro viver un vita significative, e education (specialmente in historia) es importante pro comprender le mundo de heri e le tempores moderne, e anque pro intuer le futuro. Assi, le eruditos italian demandava un “Renascentia” in education e cultura europeae.

Humanismo

In ille tempore, Italia esseva le centro del cultura in Europa. Scriptoros de classe medie esseva appoiate per patronos nobile, e como resultato, durante le principio del Renascentia, le litteratura floreva juncte con le renascentia classic. Isto resultava in le apparition del humanismo, un movimento intellectual que advocava pro le studio de historia e litteratura como le medios principal pro identificar se con le glorias del mundo antique. Le humanismo defendeva le education e le participation active del citatanos in le affaires civic.

Le eruditos renascentista defendeva le concepto de “volver al fontes”, intentante reconciliar le disciplinas del fide christian con le saper antique. In plus, le concepto de humanismo civic appareva, le qual advocava pro le participation in le governmento. Le civilisation esseva inspirate per le scriptos del imperatores roman, e al fin del seculos de 1400 le intellectuales dominava le lingua latin.

In le decennio de 1440, Johannes Gutenberg creava le presa con typos movibile. Iste revolution in communication adjutava a

extender le ideales del Renascentia trans Europa, permittente pro le prime vice in le historia que le ideas esseva imprimate pro circulation massive. Gutenberg esseva le prime europeo qui creava iste technologia, ben que le chinesis habeva innovate iste technologia multe tempore antea.

Le conception del vita e rolo del homine in le Renascentia esseva plus secular que in le passato, ma illo non esseva irreligiose. In ille epocha on credeva que le melior de esser human esseva le libertate de eliger. Le eruditos diceva que le homine esseva facte in le imagine de Deo e pro isto debeva celebrar su talentos e habilitates. Le vita in le Terra esseva vidite como preciose, e le citatanos debeva facer lor melior possibile. Le emphasis del Renascentia esseva in le individuo in loco del gruppo.

Alicun humanistas importante esseva:

- Francesco Petrarca (1304–1374), qui esseva un erudito, poeta e humanista italian. In su sonettos, ille creava le imagine de personas real con personalitate, invalidante le conception medieval e le stereotypos de personas.
- Giovanni Boccaccio (1313–1375) scribeva *Le Decameron*, un historia parve re le vitas de personas qui viveva durante le Peste Nigre. Le libro se centra in le responsas del personas al plaga in loco del ira de Deo. In iste senso, le libro non tracta de religion, ma de personas, un concepto nove in ille tempore.
- Pico della Mirandola (1463–1494) esseva un philosopho e erudito renascentista italian, autor de “Re le divinitate human”, que esserea cognoscite como le “Declaration del Renascentia”. In isto, ille explicava que le homines ha un potential illimitate e, usante su voluntate libere, pote devenir qualque cosa que illes vole esser. Ille rationava que le homines debe usar lor capacitates e non dispende los. Al fin, ille explicava que le populo debe viver con virtute – o le “qualitate de esser un homine” – donante forma a lor destino, usante tote lor opportunitates, e laborante trans le vita.

Cambios politic

Le nascentia del monarchias autoritari, que substitueva le monarchias feudal del Medioevo, occurreva in le comencio del Etate Moderne.

In le monarchias autoritari, le rege augmentava su poter, creante le stato moderne. Le nove theorias politic defendeva le consolidation del poter real, como illos appoiate per Niccolò Machiavelli in su obra *Le principe*.

Pro consolidar lor poter, le monarchas usava diverse methodos:

- Illes unificava le territorio de lor regnos.
- Illes meliorava le administration, creante un bureaucratia de servitores public sub lor commandos, e institueva impostos que les donava fontes de ingressos.
- Illes promoveva un armada permanente pro le rege.
- Illes organisava relationes international, per diplomatia e ambassadores qui representava le interesses del monarchia.

Religion

Cambios religiose: Reforma e Contrareforma

In le seculo 16 occurreva le Reforma Protestante, un movimento religiose contra le ecclesia catholic. Ille reforma, provocate per le discredit del sacerdotes, habeva tres currentes principal: lutheranismo, calvinismo e anglicanismo.

Le reforma lutheran esseva comenciate per Martin Luther (1483-1546) in Germania. Ille rejectava le vendita de indulgentias e creava nove principios religiose. Istos supportava le principio de pardonamento per “sole fide” e non per bon actos, le libere interpretation del Biblia, le reduction del sacramentos a baptismo e eucharistia, e le suppression del culto del Virgine e del sanctos. Le lutheranismo se extendeva al statos german e Europa central e nord.

Johan Calvin (1509-1561) predicava le reforma protestante basate sur le predestination. Iste principio crede que le personas es

*Martin Luther, monacho
qui comenciava le
Reformation.*

Jean Calvin

predestinate per Deo a salvation o condemnation. Le religion se extendeva a Nederland, Francia e Scotia.

Le reforma anglican esseva promovite per Henrico 8, qui rejectava le obedientia al papa per divorciar su sposa. Henrico se proclamava capite del ecclesia de Anglaterra (1534) e confiscava le benes del monasterios. Su credo non differe multo de illo catholic.

Le Contrareforma

Pro le extension del protestantismo, le ecclesia catholic comenciava su proprie reforma, cognoscite como le Contrareforma. Su fundamento esseva le Concilio de Trento e le Compania de Jesus.

Le Concilio de Trento (1545-1563) validava le principios catholic mantenente le necessitate de bon actos pro salvar se, le septe sacramentos, e le culto del Virgine e del sanctos, e adoptava mesuras como le creation de seminarios pro instruer melior al sacerdotes.

Le Compania de Jesus, fundite per Ignacio de Loyola (1540), habeva un voto de obedientia special al papa, e se dedicava a predicar e educar le juvenes.

Session del Concilio de Trento.

Guerras religiose in Europa

In le periodo inter 1524 e 1648, Europa suffreva le guerras de religion. Il es importante que on recognosce, nonobstante, que durante que le religion esseva mentionate como le causa principal del guerra, multe altere causas existeva. Istos includeva terra, moneta e economia, poter politic, ressorces natural, e alteres.

Iste guerras includeva le Guerra de Paisanos de 1525 in le Sancte Imperio Roman, le Guerra de Smalcalda inter 1546 e 1555, un lucta inter le Sancte Imperio Roman e le turcos, le Reconquesta del espanioles contra le musulmanos, le revolta hussita e missionarios e conquiritores contra le indigenas american.

Le massacro de Sancte Bartholomeo, que occurreva in 1572, in le qual le catholicos occideva le huguenotes. Le massacro comenciava le nocte del 23-24 de augusto e durava alicun septimanas.

Guerra

Le luctas religiose e le guerra se extendeva con le protestantismo. Le nove principios revolutionari in Germania faceva que altere tensiones social explodeva; revoltas paisan explodeva in 1525, resultante in chaos e versamento de sanguine in Austria, Suissa e le sud de Germania. Proprietarios ric de terra esseva le objectivo del rebellos qui exigeva equalitate social e distribution del ricchezza. Le soldatos loyal al principes supprimeva le revolta, e le leaders esseva executate. Martin Luther, comenciator principal del Reforma, attaccava le rebellos e defendeva le essayos del autoritates de eliminar les.

Pace de Augsburg

Le Pace de Augsburg in 1555 declarava le religion del principe co-

mo le religion official del region o pais (*cuius regio, eius religio*). Isto resultava in le acceptation e tolerantia del lutheranismo in Germania per le catholicos. Quando un nove leader de un religion differente obteneva le poter, multe personas debeva cambiar lor religion. Multes trovava que isto esseva le monarchismo, e le procedimento non finiva usque 1648.

In le nord de Europa (nord de Germania, Nederland e Francia), le classe medie soleva esser protestante, ligate a su ethica e philosophia del labor. Le paisanos cambiava lor religion pro obtener labor.

Tractato de Cateau-Cambrésis

Con le Tractato de Cateau-Cambrésis in 1559, Espania e Francia accordava cesar lor luctas e unir se contra lor menacia commun: le protestantismo, principalmente le calvinismo, que esseva viste como un menacia plus grave que le lutheranismo.

Guerras de religion in Francia

In Francia, le guerra civil religiose occurreva inter 1562 e 1598 inter le catholicos e le protestantes. Le corona appoiava frequentemente le catholicos ma alicun vices cambiava al altere latere, e le nobiles esseva dividite inter ambes. Le tres familias principal del nation competeve pro controlar Francia. Iste familias esseva le familia Valois, que governava e esseva catholic; le Bourbon, que esseva formate per le huguenotes (protestantes francese); e le Guise, que esseva catholic.

Al fin, le familia Bourbon ganiava le guerra, ma su leader Henrico de Navarra non poteva esser coronate proque le citate de Paris se claudeva. Henrico assediava Paris pro un anno ante de decider converter al catholicismo in 1593. Le guerra civil in Francia finiva con le Edicto de Nantes in 1598, que reaffirmava que le catholicismo esseva le religion official de Francia, ma permetteva un grado importante de libertate religiose e politic al protestantes.

Henrico 4 poteva esser describe como *politique*, o como

alicuno qui es plus preoccupate del pace de su nation que del tolerantia religiose.

Le Guerra del Trenta Annos

Le Guerra del Trenta Annos comenciava con le Defenestration de Praga, in le qual le protestantes jectava le ambassadores catholic per un fenestra. Illo finiva con le Pace de Westfalia (1648) que beneficiava a:

- Francia – nunc le poter dominante in Europa. Illo parava le unification de Germania e obteneva Alsatia-Lorena.
- Nederland – Espania recognosceva finalmente su independentia e deveniva un poter economic durante dece-sex annos.
- Suissa – illo obteneva le independentia del Sancte Imperio Roman.
- Svedia – illo controlava le Mar del Nord e deveniva un poter in Europa del nord.
- Prussia – isto marcava le comencio del ascension de Prussia como poter militar.
- Protestantes – le Pace de Westfalia finiva le Contrareforma, e le calvinismo comenciava esser tolerate.

Le tractato damnificava a:

- Espania e le Habsburgo – ambes perdeva lor colonias e resources.
- Le Sancte Imperio Roman e le Habsburgo de Austria – 1648 esseva le data del fin del Sancte Imperio Roman.
- Catholicismo – le Pace de Westfalia finiva con le Contrareforma e le suprematia del ecclesia.
- Unification german – Germania esseva mantenite disunite e dividite in multe statos governate per principes.

Absolutismo in Europa

Introduction

Le era del absolutismo, exemplificate per le “Rege Sol”, Ludovico

14 de Bourbon in Francia, marca le ascension del leaders in Europa qui habeva poter absolute super lor nationes. Le mercantilismo deveniva le prime forma de economia in ille tempore, in le qual le problemas relationate con le religion desapareva post le guerras europeas, nunc cambiate pro le problema del equilibrio de poter.

Ludovico 14 (1638-1715), modello de absolutismo

Ludovico 14 de Bourbon de Francia arrivava al poter in 1643. Ille maritava Maria Theresa, filia de Philippo 4. Iste poter veniva del facto que ille manteneva, durante su governmento, un Francia unite e potente.

Ludovico voleva controlar Nederland pro su poter economic como resultado del commercio, proque ille voleva destruer le protestantes, e proque ille voleva extender su territorio. De facto, ille consilia-va a su herede, Ludovico 15, a “non imitar me in mi gusto pro le guerra”. Su politica expansive exigeva financiar le armada europeas le plus grande, con 280.000 homines.

Le guerras de Ludovico habeva resultatos horrendes, e le franceses impovri-va. Le protestantes despiceva Ludovico. Su politica economic esseva guidate per Colbert, e su nation esseva un modello de politicas mercantilista. Durante su regno, Francia deveniva le pais dominante in lingua, cultura e habito.

Illo es dicite que Ludovico declarava “*L'état c'est moi*” o “Le stato es io”, e su regno exemplificava le absolutismo. Le episcopo francese Bossuet declarava que illo esseva le directo divin del monarchas governar, concludente que le reges esseva le representantes de Deo in le terra. Ludovico ageva secundo iste credentia,

Ludovico 14

governante Francia como si ille habeva essite placiate per Deo in le terra pro governar.

In general, le objectives de politica externe de Ludovico esseva le expansion territorial e le extension del catholicismo.

Ludovico esseva multo successose in su ambitiones domestic pro obtener poter absolute mediante un bureaucratia centralisate. Ille controlava con successo le nobiles rebelle e se faceva mesme le centro del poter e le cultura francese. Le personas dependeva de ille pro avantiar e cercava su benevolentia. Ludovico anque establiva le palatio de Versailles, que tardava 14 annos in esser construite. Versailles esseva copiate per tote le alteres paisas europee, e manteneva le nobiles occupate, distrahente les de lor desiro de opinar re le governmento. In 1685, Ludovico revocava le Edicto de Nantes, dismantellante de directos del calvinistas in Francia.

Le Guerra de Succession Espaniol

Philippo 4 de Habsburgo maritava Marianna Habsburgo de Austria, e illes habeva como filio Carlos 2, un rege retardate physicamente e mentalmente. Proque Carlos non poteva haber descendentes, le decision esseva lassate usque post su morte. Francia argumentava que illo habeva le melior reclamation al throno, proque illo esseva catholic e forte, e proque le medie soror de Carlos esseva maritate con Ludovico 14.

Carlos 2 lassava le throno a Philipppo V de Bourbon, le granfilio de Ludovico 14. Le Guerra de Succession Espaniol (1702-1715) erumpeva como resultado, un guerra inter le coalition guidate per William 3 Orange de Nederland contra Francia in un effortio pro mantener le equilibrio de poter europee. Le guerra resultava in le Pace de Utrecht, in le qual illo esseva decidite que le governorator de Espania deberea abandonar su reclamation al throno francese. Assi, Philipppo esseva recognoscite como rege de Espania, ma le unification inter Francia e Espania non occurreva. Espania perdeva su territorios in Belgica (“le Nederland espaniol”) e Italia.

Le equilibrio de poter in politica exterior

Le equilibrio de poter esseva un systema in le qual le nationes europee intentava mantener le soberanitate national de tote le statos europee. Le concepto esseva que tote le nationes europee debeva prevenir que un nation devenirea potente, e dunque le governamentos national frequentemente cambiava lor alliantias pro mantener le equilibrio. Le Guerra de Succession Espaniol marcava le prime guerra cuje thema central esseva le equilibrio de poter. Isto marcava un cambio importante, quia le potentias europee non habeva plus le pretexto de esser guerras religiose. Assi, le Guerra del Trenta Annos esseva le ultima guerra etiquettate como guerra religiose.

Le Illuminismo

In le seculo 18 un gruppo de philosophos, principalmente francese, comenciava developpar un ideologia que deveniva cognoscite como le Illuminismo. Su objectivo esseva promover education e cultura pro finir le ignorantia. Iste ideas esseva extendite in Francia per le Encyclopedia, editate per Diderot e d'Alambert.

Inter le principal philosophos del Illuminismo on pote mentionar:

- Voltaire, qui criticava le institutiones francese e rejectava le sacerdotes.
- Montesquieu, qui in su obra *Le spirito del leges*, promoveva le separation de poter pro evitar le tyrannia.
- Rousseau, qui in su obra *Le contracto social* defendeva que le poter pertineva al populo e que le Stato emergeva como resultado de un contracto inter le citatanos.

Guerras e revolutiones

Le independentia del Statos Unite

Le Dece-tres Colonias britannic in America del Nord revoltava contra le britannicos, comenciante le Guerra de Independentia American que durava de 1765 usque 1783. Illo finiva con le independentia del colonias e le establimento del Statos Unite de America.

Le colonias american proclamava “nulle impostos sin representation” comenciante con le *Stamp Act Congress* in 1765. Illos non haveva representantes in le Parlamento Britannic e rejectava le autoritate del corpore governante pro taxar los. Le protestos cresceva con le Massacro de Boston e le *Boston Tea Party* in decembre 1773. Le Parlamento Britannic respondeva claudente le porto de Boston e executante un serie de leges que eliminava le directos de autonomia del Colonia del Baia de Massachusetts. Le altere colonias appoiava Massachusetts, e un gruppo de leaders american creava lor proprie governmento in le fin de 1774 in le

Congresso Continental pro coordinar le resistentia contra Britannia; altere colonias manteneva lor appoio al Corona e esseva cognoscite como loyalistas.

Le Tractato de Paris esseva signate le 3 septembre 1783, finiente formalmente le guerra e confirmante le separation del nove nation del Imperio Britannic. Le Statos Unite prendeva controlo de tote le territorio al est del fluvio Mississippi e al sud del Grande Lacos. Britannia manteneva le controlo de Canada, e Espania obteneva Florida.

Inter le resultatos importante del guerra de independentia american esseva le independentia e le commercio con Britannia. Post annos de governmento central debile, le americanos adoptava le Constitution del Statos Unite, establiente un governmento central forte que includeva un poter executive, judices national e un legislatura con duo cameras: le statos esseva representate in le Senato (*Senate*) e le populo in le Camera de Representantes (*House of Representatives*). Le guerra provocava le migration de 60.000 loyalistas a altere territorios britannic, specialmente a America del Nord britannic (Canada), ben que le majoritate restava in le Statos Unite.

Le Revolution Francese

Le independentia del colonias american influeva a Francia ubi un revolution destrueva le Antique Regimen e lo cambiava per iun societate plus libere e equal ubi le buergesia obteneva poter politic.

Causas

Un combination de elementos economic, social, politic e ideologic guidava al Revolution Francese in 1789.

- Criticas del philosophos del Illuminismo donava le fundamentos ideologic (separation de poteres, monarchia parlamentari, derectos human) super le quales le revolution debeva appoiar se.

Le Juramento del Joco de Pelota.

- Impejoramento del economia, con production multo costose.
- Crisis financiari del stato e reaction del privilegiates ante illo, que causava le comencio de un crisis politic. Como le stato necessitava plus de financias, le ministros de financias proponeva un reformation de impostos in le qual le privilegiates debeva pagar, ma istes lo rejectava. Pro isto, le rege reuniva le Statos General.

Eventos

Le Statos General esseva reunite in maio 1789. In iste assemblea le tres statos – nobiles, sacerdotes e le tertie statos – esseva reunite. Cata stato teneva un voto. Le tertie stato desirava un voto per persona e post alicun septimanas se declarava como Assembleia National (le 17 de junio) e se retirava a un salon de tennis, e ibi decideva pronunciar le Juramento del Salon de Tennis le 20 de

junio, affirmante que in qualche loco ubi illos se assemblarea, illo essera le Assemblée National.

Pro evitar un guerra, le rege mandava un reunion inter le tres statos pro donar un constitution a Francia. Assi nasceva le Assemblée Constituyente, e le Statos General deveniva un Assemblée Constituyente dominate per le burgesia. Le populo de Paris videva le victoria del revolution e attaccava le Bastille le 14 de junio.

In agosto, le Assemblée Constituyente aboliva le systema feudal e scribeva le Declaration de Derectos del Homine e del Citatano, in le qual le libertate individual, proprietate e equalitate de derectos esseva garantite per le lege.

Pro lutar contra le crisis financiari, illes prendeva le proprietate del benes del ecclesia. In septembre 1791, un constitution esseva approbate, que institueva le concepto de soberanitate national: Franca deveniva un monarchia constitutional, fundate super le separation de poteres: executive (in le rege), legislative (in le Assemblée Legislative) e judiciari (in le judices del stato). Le systema electoral esseva in accordo con le censo de habitantes (solmente personas con alicun nivello de ricchezza poteva votar).

Poco post le approbation del constitution, le familia regal intentava fugir de Francia pro obtener adjuta de potentias estranier ma, discoperte in Varennes, Ludovico 16 esseva obligate a retornar a Francia.

Le Assemblée Legislative (1791-1792) finiva con le victoria del extremistas. On habeva duo partitos: le girondinos, representantes del alte burgesia, plus moderate; e le jacobinos, representantes del basse burgesia qui favoriva le extremismo revolutionari. A iste duo on debe additionar le *sans-culottes*, i.e. le populo. Le politica esseva marcate per le problemas con potentias estranier, specialmente Austria e Prussia, ubi le exiliatos se reuniava.

Le Assemblée, guidate per le girondinos, declarava guerra contra Austria (april 1792), un guerra que se extendeva a Europa

como un guerra ideologic: Francia voleva extender le revolution a Europa, e le aristocratia voleva defender le Antique Regime.

Francia esseva perdente, e quando le austriacos esseva proxime a Paris, un revolta popular del *sans-culottes* le 10 de agosto 1792 attaccava le Palatio del Tuileries. Le Assemblée Legislative finiva, votante per directo de suffragio universal pro un assemblea nominate le Convention National.

Le Libertate guidante le populo, per Eugène Delacroix (1830).

Le Convention National (1792-1794) accordava abolir le monarchia e proclamava le republica (in settembre 1792). In iste periodo on haveva duo momentos principal:

- Le prime esseva quando le girondinos governava. Illes voleva salvar le rege, ma illes non poteva facer lo proque Ludovico 16 moriva le 21 de januario 1793. Isto provocava divisiones in le Convention, e Espania e Anglaterra en-

trava in le guerra con Francia (que ja esseva in un altere guerra con Prussia e Austria). Como illes timeva un final del revolution, le jacobinos, guidate per Robespierre e appoiate per le *sans-culottes*, expulsava le girondinos del Assemblea in junio 1793.

- Le secunde esseva quando le girondines governava. Le revolution se extremisava, e iste periodo es cognoscite como le Terror. Tote le oppositores esseva assassinate e le repression extendeva mesmo al partito de Robespierre. Le constitution de 1793 esseva approbate ma non usate, proque Robespierre governava como un tyranno.

Le burgesia moderate timeva le avantiamento del classes popular e organisava un colpo de stato ubi illes occideva Robespierre le 28 de julio 1794. Le Convention esseva substitute per le Directorio. Le Directorio habeva cinque membros con le poter executive, seligite per le poter legislative, le qual esseva compo nite per duo assembleas eligite mediante suffragio censitari. In le exterior, Francia vinceva super su inimicos, ma in le interior, le governmento esseva attaccate per le monarchistas e le radicales (jacobinos e *sans-culottes*). Le Directorio cercava adjuta del ar mea, que deveniva plus importante pro su victorias externe.

In iste situation, un del generales con major prestigio, Napoleon Bonaparte, faceva un colpo de stato le 9 de novembre 1799 e institueva le Consolato. Le poter executive esseva dividite inter tres consules. Le prime de illes, Napoleon, concentrava tote le poteres. In 1802, ille esseva proclamate como le unic consule e pro tote su vita. Isto esseva facite per le papa Pio 7 in Paris.

Napoleon consolidava le principios fundamental del revolution e destrueva qualque intention de restaurar le monarchia o le extremismo jacobin. Su politica interne serviva como un modello pro altere pais es europees. Con papa Pio 7 ille signava le Concordato de 1801 per le qual le stato francese debeva mantener le sacerdots, ma illes poteva vender lor benes. Le Codice Civil

(1804) esseva promovite e imitate per altere pais. In illo, multe aspirationes del burgesia esseva acceptate, como le libertate individual, le equalitate ante le lege, e le proprietate private.

Napoleon Bonaparte.

Su systema politic esseva personal e autoritari, e le separation del poteres del Revolution esseva oblidate.

Napoleon intentava extender le ideas del Revolution a Europa ma su conquistas veliava sentimentos national contra Francia. Su projecto de crear un Europa unificate sub le hegemonia francese, creante statos marionette que ille donava al membros de su familia (Napoli, Nederland, Westfalia, Espania). Multe poteres (Austria, Prussia, Russia e le Regno Unite) se univa in diverse aliantias. Ille vinceva Austria e Prussia ma non poteva facer le

mesme con Russia e le Regno Unite. Iste ultime ille intentava blocar con le adjuta del marina espaniol.

Nonobstante, ille esseva vincite per Nelson in le battalia de Trafalgar in 1805. Napoleon intentava un guerra economic contra le Regno Unite, evitante que illo commerciava con Europa. Pro blocar le Regno Unite, Napoleon debeva conquerer Portugal. Su soldatos cruciava Espania e, profitante le crisis del monarchia espaniol, ille occupava le pais, que reageva con le Guerra de Independentia Espaniol (1808-1813), comenciate per le populo de Madrid le 2 de maio 1808, sequite per tote le pais.

In 1812, Napoleon decideva invader Russia, ma ille perdeva in le anno sequente in Russia e Espania, e un alliantia le vinceva in le battalia de Leipzig in octobre 1813. Ille esseva exiliate in le insula de Elba, ma ille reveniva in 1815. Ille restaurava le Imperio in un periodo nominate le Imperio del Cento Dies, ma ille esseva vincite in le battalia de Waterloo in junio 1815 e excludite a Sancte Helena usque su morte.

Le Congresso de Vienna

Depost del deroute de Napoleon, le poteres victoriose reuniva in Vienna pro restaurar le absolutismo. Duo solutiones appareva post iste congresso: un nove mappa europeae e un systema politic e ideologic nominate le Sancte Alliantia, create per le governo restaurate.

Le reconstruction del mappa europeae sequeva le interesses del potentias victoriose, sin respecto al aspirationes national:

- Russia annexava Finlandia e le major parte de Polonia (includente Varsovia).
- Prussia annexava Rhenania.
- Austria recipeva Lombardia-Veneto.
- Le Regno Unite reinfortiava su hegemonia maritime, annexante Malta, le Insulas Ionic, le Capo e Sri Lanka.

- Belgica esseva separate de Austria e unite a Nederland, formante le Regno de Nederland.
- Francia reveniva a su frontieras de 1789.
- Italia restava dividite in statos independente.
- Germania institueva le Confederation Germanic, integrate per 39 statos, con Austria e Prussia inter illos.

Le Sancte Alliantia esseva un tractato inter le reges de Austria (Franz 1), Russia (Alexandr 1) e Prussia (Friedrich Wilhelm 3) pro mantener le ordine del Congresso de Vienna. Nonobstante, le cancellero austriac Metternich lo usava como un armada del absolutismo quando ille creava un celebration de congressos pro instituer tractatos de intervention in paisas ubi le movimentos liberal e nationalistista vinceva.

Etate Contemporanee

Le principio del seculo XIX esseva dominate per le tempore post le Revolution Francese e le Guerras Napoleonic. Ben que Napoleon esseva vincite in 1815 e le monarchia Bourbon esseva restaurate in Francia, multe statos europeee esseva cambiate post 25 annos de luctas. Statos como Prussia, Austria e le Pais Basse extendeva gratias al pace de 1815. Altere pais es como Polonia dissolveva in iste processo de consolidation statal. Iste modificationes national esseva accompagnate per un sensation intense de nationalismo in le populo de multe statos, que esseva promovite per le ideas del Illumination e diffundite in Europa per le conquestas napoleonic.

In le decenniis post le pace de 1815, multe pais es europeee suffreva luctas social proque le populos voleva reclamar lor derechos contra le leaders dictatorial de lor statos. Isoa produceva lo que le historico Eric Hobsbawm appellava le Etate del Revolutiones, proque le tension in le statos duceva frequentemente a revoltas politic como le revolutiones francese de 1830 e de 1848.

Le machina de vapor de James Watt, un del fortias que guidava le Revolution Industrial

Le cambios principal del Etate Contemporanee es le sequentes:

- Le Revolution Industrial, que substitueva le systema manufacturari per un nove systema de production, basate sur le organisation del travalio in fabricas. Illo comenciava in le Regno Unite e se extendeva a altere paisas como Francia, Belgica, le Pais Basse, Germania, le Statos Unite, Japon, etc. Isto significava multe cambios social e demographic como le migration del campo al citate, meliorationes medic, le apparition de costumes e productos nove, le disveloppamento urban, revolutiones in transporto e progresso scientific.
- Le liberalismo, ideologia del burgesia, extendeva per Europa, ben que illo provocava multe luctas e guerras (1830-1848). Le liberalismo economic era basate sur le offerta e le demanda, le libertate de producer, le division del travalio, e le non-intervention del stato in le economia (laissez-faire). Iste systema non se preocupava del travaliatores.
- Nationalismo: Iste ideologia promoveva le union de Germania e Italia e le independentia del grecos, belgas e altere populos sub grande imperios.
- Imperialismo: Le poteres europeas como le Regno Unite, Francia, Germania e Russia, como anque le Statos Unite e Japon, motivate per le desiro de obtener materias prime e mercatos nove como augmentar lor prestigio e ressources, occupava e divideva Africa e quasi tote Asia durante alicun annos (1870-1914) e influeva in America Central e Sud. Depost isto, multe colonias obteneva le independentia del Regno Unite (como le Statos Unite) e de Espania e Portugal (America Latin) in le seculos 18 e 19. Le paisas african e asiatic lo obteneva in le medie del seculo 20. Isto es le decolonisation.
- Le movimento pro le derechos del travaliator. Le travalia-

tores urban comenciava organizar se contra le societate industrial burgese e pro defender lor interesses. Le prime movimientos destrueva machinas (luddismo) e de post comenciava organizar syndicatos, movimientos politic e international de derechos de travaliatores. Le ideologia comunista (Karl Marx) e anarchista (Bakunin) extendeva in le seculo 19 e vinceva in Russia (le Revolution Russe), China (Mao) e Cuba (Fidel Castro). Iste systema monstrava su inefficientia durante alicun tempore.

- Le crecimiento del capitalismo era multo grande in quasi tote le mundo. Le economias del potentias cresceva contra le paises del Tertie Mundo. Il habeva crises cyclic con perditas de empleo.
- Guerras mundial: Le disputas imperialista, economic e ideologic inter nationes promoveva duo guerras mundial. Le Prime Guerra Mundial occurreva inter 1914 e 1918, e le Secunde Guerra Mundial occurreva inter 1939 e 1945.

Presentation del autor

Vicente Costalago nasceva in Madrid le 8 novembre 1991. Ille studiava linguas moderne, cultura e communication in le Universitate Autonome de Madrid e Traduction e Interpretation in le Universitate de Manchester.

Grande aficionado del lectura e del linguas romanic ab le etate precece, ille comenciava editar le Wikipedia in julio 2006 in su variante espaniol. Ille adjutava anque in le wikipedias in le linguas romanic minoritari como aragonese, asturiano, galleciano, catalano e extremadurano; e ille deveniva interessate in le linguas artificial. Le prime que ille cognosceva esseva esperanto, que ille apprendeva quando ille legeva in un libro vetule in le casa de su ava. Post alicun annos ille comenciava scriber pro le Wikipedia in esperanto ma discoperiva ido e cambiava a iste lingua. Durante alicun annos ille non sapeva seliger inter interlingua o ido. Alora ille trovava Lingua franca nova e comenciava adjutar in le developpamento del lingua, traducente “Le Dece-duo labores de Hercules”, le qual ille publicarea multo plus tarde.

Ille esseva le initiator del Wikipedia in lingua franca nova. Membro del Asosia per Lingua Franca Nova ab le 31 julio 2019 usque ad 11 julio 2020, ille creava obras original e traductiones in iste lingua e promoveva le developpamento del terminologia, specialmente re mathematica e religion.

In junio 2020, ille abandonava le movimento pro lingua franca nova e retornava a interlingua, nam a ille non gustava le evolution de lingua franca nova e le manca de terminologia scientific. Cercante un lingua que poterea esser utilisate como un lingua natural, neutral e international, con terminologia pro tote le scientias, ille seligeva interlingua e comenciava crear libros in iste lingua.

Contenido

Prehistoria	3
Neolithico (700 a.Chr. – 3000 a.Chr.).....	3
Le Mar Egee e Europa del Sud.....	4
Europa del Nord.....	5
Le etate de bronzo (3000 a.Chr. - 700 a.Chr.).....	5
Antiquitate	7
Le periodo classic (700 a.Chr. – 500 a.Chr.).....	7
Geographia.....	9
Medievo	14
Introduction.....	14
Le barbaros se uni.....	17
Le Guerra de Cento Annos (1337-1453).....	23
Societate in le medioevo.....	24
Le surgimento del citates e del commercio.....	25
Le crescimento del monarchias national.....	26
Le peste nigre.....	27
Defias al autoritate spiritual al fin del Medioevo.....	28
Peste.....	28
Movimentos heretic.....	29
Corruption del ecclesia.....	29
Le Grande Schisma.....	30
Etate Moderne	31
Cambios economic e social.....	31
Cambios demographic.....	31
Le picco del commercio.....	31

Le cambios social.....	32
Renascentia.....	32
Orignes.....	33
Humanismo.....	34
Cambios politic.....	36
Religion.....	36
Cambios religiose: Reforma e Contrareforma.....	36
Le Contrareforma.....	37
Guerras religiose in Europa.....	38
Guerra.....	39
Pace de Augsburg.....	39
Tractato de Cateau-Cambrésis.....	40
Guerras de religion in Francia.....	40
Le Guerra del Trenta Annos.....	41
Absolutismo in Europa.....	41
Ludovico 14 (1638-1715), modello de absolutismo.....	42
Le Guerra de Succession Espaniol.....	43
Le equilibrio de poter in politica exterior.....	44
Le Illuminismo.....	45
Guerras e revolutiones.....	45
Le independentia del Statos Unite.....	45
Le Revolution Francese.....	46
Eventos.....	47
Le Congresso de Vienna.....	52
Etate Contemporanee.....	54
Presentation del autor.....	57

